

บทที่ 3

สภาพทั่วไปทางการผลิตและการตลาดของลำไย

ในบทนี้จะใช้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่ออธิบายให้เห็นถึงสถานภาพทั่วไปของการผลิตและการตลาดลำไยในประเทศไทย ก่อนที่จะทำการวิเคราะห์การตอบสนองของอุปทานและประมาณอุปทานการผลิตลำไยต่อไป

สภาพทางการผลิตลำไย

ลำไยเป็นไม้ยืนต้นมีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ ชาวจีนได้ปลูกลำไยมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว โดยปลูกกันมากในมณฑลกว่างตุง ฟูเกียน กวางสี ไต้หวัน และเสฉวน โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่มณฑลฟูเกียน โดยมีการปลูกลำไยควบคู่กันไปกับการปลูกลิ้นจี่ ต่อมาลำไยมีการแพร่กระจายจากประเทศจีนไปสู่ประเทศอินเดีย ศรีลังกา พม่า ฟิลิปปินส์ ยุโรป สหรัฐอเมริกา (มลรัฐฮาวาย และฟลอริดา) ออสเตรเลีย คิวบา หมู่เกาะอินเดียตะวันตก และหมู่เกาะมาดากัสกา

ประวัติการปลูกลำไยในประเทศไทย ในอดีตพบว่ามีลำไยขึ้นอยู่ทั่วไปในภาคเหนือ เช่น พบลำไยตามป่าในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย มีลักษณะทั้งต้นเล็กและต้นใหญ่ มีผลขนาดเล็กและเนื้อน้อย เรียกว่าลำไยพื้นเมืองหรือลำไยกะลา ส่วนลำไยพันธุ์ดีหรือลำไยกะโหลกมีการนำเข้ามาในปี 2439 โดยชาวจีนนำพันธุ์ลำไยมาถวายพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จำนวน 5 ต้น ซึ่งต่อมาได้มอบให้เจ้าน้อยคำตัน ณ เชียงใหม่ ผู้เป็นน้องชาย นำไปปลูกบริเวณบ้านสบแม่ข่าหรือบ้านน้ำทิ้ง ตำบลสบแม่ข่า อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ติดแม่น้ำปิง จำนวน 3 ต้น และนำไปปลูกไว้ที่กรุงเทพมหานครจำนวน 2 ต้น หลังจากนั้นได้มีการแพร่ขยายการปลูกลำไยไปสู่อำเภอต่างๆ ในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน สำหรับแหล่งปลูกลำไยในประเทศไทยที่สำคัญในปัจจุบันคือ จังหวัดที่อยู่ในเขตภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย ลำปาง แพร่ น่าน และพะเยา และในปัจจุบันได้มีการแพร่กระจายการปลูกลำไยออกไปถึง 36 จังหวัดในทุกภาคของประเทศแล้ว (อนันต์, 2547)

ลำไยเป็นผลไม้เขตร้อนและกึ่งร้อนที่มีลักษณะบางอย่างคล้ายลิ้นจี่และเงาะ มีชื่อสามัญว่า longan หรือ lungan จัดอยู่ในตระกูล Sapindaceae มีชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Dimocarpus longan* Lour.

หรือ *Nephelium longana* Camb. นอกจากนี้ยังมีพืชที่อยู่ในวงศ์เดียวกันอีกหลายชนิด ได้แก่ ลิ้นจี่ ลำไยเครือหรือลำไยเถา เงาะขนสั้น ลำไยป่า ฯลฯ

1. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของลำไย (อนันต์, 2547)

1.1 ลำต้น ลำไยจัดเป็นไม้ผลยืนต้นที่มีขนาดลำต้นสูงปานกลางจนถึงขนาดใหญ่ขึ้นอยู่กับพันธุ์ มีทรงพุ่มแผ่กว้าง เปลือกลำต้นขรุขระ มีสีเทาหรือสีเทาปนน้ำตาล เปลือกแตกเป็นสะเก็ด เนื้อไม้เปราะทำให้กิ่งหักง่าย

1.2 ใบ ลักษณะของใบลำไยเป็นใบรวมประกอบด้วยใบย่อยอยู่ในก้านใบร่วมกัน มีปลายใบเป็นคู้ รูปรางใบย่อยเป็นรูปรีหรือรูปหอก ส่วนปลายใบและฐานใบค่อนข้างป้าน ใบด้านบนมีสีเขียวเข้มกว่าด้านล่าง ใบหนา ผิวใบด้านบนเรียบ ผิวใบด้านล่างสาเล็กน้อย ขอบใบเรียบไม่มีหยัก และไม่มีมีวน ใบเป็นคลื่นเล็กน้อยและเห็นเส้นแขนงแตกออกจากเส้นกลางใบชัดเจนและมีจำนวนมาก

1.3 ช่อดอก ช่อดอกส่วนมากจะเกิดจากตาดอกที่ปลายยอดแต่บางครั้งก็อาจเกิดจากตาข้างของกิ่งก็ได้ ความยาวช่อดอกประมาณ 15 – 60 เซนติเมตร ช่อดอกขนาดกลางจะมีดอกย่อยประมาณ 3,000 ดอก

1.4 ดอก ดอกลำไยมีสีขาวนวลหรือสีขาวออกเหลือง มีกลิ่นหอม มีขนาดเล็ก แบ่งออกได้ 3 ชนิดคือ ดอกตัวผู้ ดอกตัวเมีย และดอกสมบูรณ์เพศ ซึ่งดอกทั้ง 3 ชนิดนี้จะอยู่ในช่อดอกเดียวกันในแต่ละช่อจะมีดอกอยู่เป็นจำนวนมาก โดยดอกตัวผู้จะมีมากกว่าดอกตัวเมียหลายเท่า ส่วนดอกสมบูรณ์เพศจะพบค่อนข้างน้อย

1.5 ผล ผลลำไยจัดเป็นผลเดี่ยว มีรูปร่างค่อนข้างกลมหรือรูปไข่ ขนาดของผลแตกต่างกันตามพันธุ์ เปลือกผลมีสีน้ำตาลอ่อน เปลือกบาง ผิวเปลือกเรียบหรือเกือบเรียบ มีตุ่มแบนๆ ปกคลุมที่ผิวเปลือกด้านนอก เนื้อหนา เนื้อเกิดจากส่วนที่เจริญขึ้นมาจากก้านไข่ ซึ่งเนื้อเยื่อส่วนนี้เป็นเนื้อเยื่อฟองน้ำและเป็นผิวหุ้มเมล็ดส่วนนอก เนื้อเยื่อนี้เป็นเนื้อเยื่อพารันไคมา ซึ่งจะเจริญล้อมรอบเมล็ดและอยู่ระหว่างเปลือกกับเมล็ด เนื้อมีสีขาวคล้ายขุ่น สีขาวขุ่นหรือสีชมพูเรื่อๆ นอกจากนี้เนื้ออาจมีลักษณะแฉะ แห้ง กรอบ เหนียว หรือมีกลิ่นและรสชาติแตกต่างกันไปตามพันธุ์

1.6 เมล็ด เมล็ดมีลักษณะกลมจนถึงกลมแบน เมื่อผลยังไม่แก่เปลือกหุ้มเมล็ดจะมีสีขาว แล้วจะค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มหรือสีดำเป็นมัน ด้านบนของเมล็ดที่ติดกับข้อผลจะมีวงกลมสีขาวติดอยู่บนเมล็ด มีขนาดเล็กหรือใหญ่ต่างกันตามพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะคล้ายตามังกร

2. พันธุ์ลำไย

ลำไยในประเทศไทยมีอยู่หลายพันธุ์ แต่สามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆ ตามอายุการตกผลได้ 3 ประเภท (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

2.1 ลำไยพันธุ์เบา เป็นลำไยที่ออกดอกและเก็บผลก่อนลำไยพันธุ์อื่น นับตั้งแต่ออกดอกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 6 เดือน โดยจะเก็บเกี่ยวในช่วงเดือนมิถุนายนจนถึงเดือนกรกฎาคม ลำไยพันธุ์เบา ได้แก่

2.1.1 พันธุ์อีดอ เป็นพันธุ์ที่ชาวสวนนิยมปลูกมากที่สุด เพราะมีอายุการเก็บเกี่ยวสั้น ออกผลทุกปี เก็บผลได้ก่อน ทำให้ขายได้ราคาดี ตลาดต่างประเทศนิยม สามารถปลูกจำหน่ายทั้งผลสดและแปรรูปทำลำไยกระป๋องและลำไยอบแห้ง เป็นพันธุ์ที่เจริญเติบโตได้ดีโดยเฉพาะในดินอุดมสมบูรณ์และมีน้ำเพียงพอ ทนแล้งและทนน้ำได้ดีปานกลาง ออกดอกติดผลง่าย ขนาดผลค่อนข้างใหญ่ ทรงผลกลมแป้น เนื้อผลหนา รสหวานแต่ไม่ค่อยกรอบ เมล็ดโตปานกลางและแบนเล็ก

2.2 ลำไยพันธุ์กลาง ใช้เวลานับตั้งแต่ออกดอกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 7 เดือน โดยจะเก็บเกี่ยวได้ในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงเดือนสิงหาคม ลำไยพันธุ์กลาง ได้แก่

2.2.1 พันธุ์ชมพูหรือสีชมพู เป็นพันธุ์ที่มีรสชาติดี นิยมรับประทานในประเทศ มีการเจริญเติบโตได้ดีแต่ไม่ทนแล้ง เกิดดอกติดผลง่ายปานกลาง การติดผลไม่สม่ำเสมอ ผลมีขนาดใหญ่ปานกลาง ทรงผลค่อนข้างกลม เนื้อหนาล่อน มีรสหวานจัด และมักมีกลิ่นหอม เมล็ดค่อนข้างเล็ก

2.2.2 พันธุ์ใบคำหรือกะโหลกใบคำหรืออีดดำ เป็นพันธุ์ที่ออกดอกติดผลสม่ำเสมอเกือบทุกปี การเจริญเติบโตดีมาก ทนแล้งและน้ำได้ดี แต่มีข้อเสียคือขณะที่ผลโตเต็มที่ผลจะมีขนาดเล็กกว่าพันธุ์อื่นๆ ทั้งนี้เพราะความดกมาก ปัจจุบันความนิยมพันธุ์นี้ลดลง อาจเนื่องจากคุณภาพไม่ค่อยดี จึงจำหน่ายได้ในราคาต่ำ แต่อย่างไรก็ตามพันธุ์นี้เป็นพันธุ์ที่น่าสนใจสำหรับปรับปรุงพันธุ์

เนื่องจากออกดอกติดผลดี ออกดอกติดผลง่ายและให้ผลสม่ำเสมอเกือบทุกปี ติดผลดีและดกมาก แต่ผลจะมีขนาดเล็ก เปลือกหนาและเหนียวทนทานต่อการขนส่ง

2.2.3 พันธุ์แดงหรือสีแดงกลม ลักษณะเฉพาะของลำไยพันธุ์นี้คือผลกลม เนื้อมีกลิ่นคาวคล้ายกำมะถัน ทำให้คุณภาพของผลไม่ค่อยดี การเจริญเติบโตปานกลาง ไม่ทนแล้งและไม่ทนน้ำขังจึงล้มง่าย มักยืนต้นตายเมื่อเกิดสภาพน้ำขังหรือปีที่ติดผลดก ออกดอกติดผลง่ายและค่อนข้างคงที่

2.3 ลำไยพันธุ์หนัก ใช้เวลานับตั้งแต่ออกดอกจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 8 เดือน โดยจะเก็บเกี่ยวได้ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน ลำไยพันธุ์หนัก ได้แก่

2.3.1 พันธุ์แห้วหรืออีแห้ว เป็นลำไยที่เจริญเติบโตได้ดี ทนแล้งได้ดี แต่ลำต้นไม่แข็งแรง กิ่งเปราะง่าย ผลมีขนาดปานกลางจนถึงขนาดใหญ่ เปลือกหนามาก จึงทนทานต่อการเก็บรักษาและการขนส่ง การออกดอกติดผลค่อนข้างยาก อาจให้ผลเว้นปี เนื้อผลหนาแน่น สีขาวขุ่น รสหวานแหลมและกรอบที่สุด เมล็ดค่อนข้างเล็ก

2.3.2 พันธุ์เปียวเขียวหรืออีเปียวเขียว การเจริญเติบโตดีมาก ทนแล้งและทนน้ำได้ดี แต่มักอ่อนแอต่อโรค ออกดอกติดผลยากมักเว้นปี ผลมีขนาดใหญ่ ทรงผลกลมแบน และเปียวมาก ผิวสีเขียวอมน้ำตาล เนื้อหนาและแห้งกรอบ เนื้อมีรสหวานแหลมและมักมีกลิ่นหอม เปลือกหนาและเหนียว

3. พื้นที่และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูกลำไย

พื้นที่ปลูกและสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตของต้นและคุณภาพของผลผลิตลำไยอย่างมาก ดังนั้นก่อนปลูกลำไยจะต้องพิจารณาเลือกพื้นที่และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมดังนี้ (อนันต์, 2547)

3.1 ดิน เป็นแหล่งที่ให้ธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตและออกดอกติดผลของลำไย ลำไยสามารถปลูกได้ตั้งแต่ดินร่วน ดินร่วนปนทราย ดินร่วนปนดินเหนียว ดินเหนียวที่สามารถระบายน้ำได้ดี หรือดินตะกอนหรือดินน้ำไหลทรายมูล ซึ่งเป็นดินที่มีหน้าดินลึกเกิดจากการทับถมของตะกอนดินที่ได้จากการท่วมถึงของน้ำจากแม่น้ำ นอกจากนี้ดินที่เหมาะสมกับการปลูก

ลำไยควรมีหน้าดินลึก ความเป็นกรดค่าที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 5.0 – 7.5 และดินจะต้องมีการระบายน้ำได้ดีเป็นพิเศษ

3.2 น้ำ เป็นปัจจัยที่กำหนดการเจริญเติบโตและความสมบูรณ์ของต้นลำไย โดยเฉพาะในช่วงที่ต้นยังเล็กอยู่หรือหลังจากการปลูกใหม่ๆ หากลำไยได้รับน้ำในปริมาณที่เพียงพออย่างสม่ำเสมอจะทำให้ต้นลำไยเจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ ไม่ชะงักการเจริญเติบโต สมบูรณ์แข็งแรง ต้านทานโรคได้ดี ถ้าต้นลำไยขาดน้ำในช่วงนี้การเจริญเติบโตจะชะงักงัน แคระแกร็น หรืออาจตายได้ ลำไยเป็นพืชชอบน้ำแต่ไม่ชอบน้ำขังและ ลำไยต้องการปริมาณน้ำฝนที่เหมาะสมคือประมาณ 1,200 – 1,400 มิลลิเมตรต่อปี มีการกระจายของฝน 100 – 150 วันต่อปี หากพื้นที่ใดมีปริมาณน้ำฝนน้อยกว่านี้ควรมีการให้น้ำช่วย แต่ในบางช่วงลำไยต้องการน้ำน้อยมากคือช่วงก่อนการออกดอก ถ้าให้น้ำมากในช่วงนี้จะทำให้ตาดอกบริเวณส่วนยอดเจริญกลายเป็นใบอ่อน เมื่อลำไยออกดอกและติดผลแล้วจะต้องการน้ำมาก

3.3 อุณหภูมิ อุณหภูมิที่เหมาะสมในการเจริญเติบโตของลำไยคือ 20 – 25 องศาเซลเซียส และเนื่องจากในช่วงก่อนออกดอกนั้นลำไยจำเป็นจะต้องผ่านความหนาวเย็นเพื่อช่วยชักนำให้เกิดตาดอก เพราะฉะนั้นช่วงก่อนออกดอกลำไยต้องการอุณหภูมิตั้งอยู่ระหว่าง 10 – 15 องศาเซลเซียส นาน 1 – 2 เดือน (พฤศจิกายนถึงธันวาคม) ยิ่งอากาศหนาวเย็นลำไยจะออกดอกติดผลมาก ซึ่งจะสังเกตว่าถ้าปีใดอากาศหนาวเย็นนานๆ โดยไม่มีอากาศอบอุ่นเข้าแทรกลำไยจะมีการออกดอกติดผลดี

3.4 แสง เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากลำไยเป็นไม้ผลที่ต้องการแสงแดดตลอดเวลาเพื่อใช้ในการปรุงอาหารโดยการสังเคราะห์แสง การปลูกลำไยที่เหมาะสมนั้นควรปลูกในพื้นที่โล่งแจ้ง ถ้าอยู่ในที่ร่มหรือที่ทึบแสงจะทำให้ลำไยแทงช่อดอกได้น้อยและให้ผลน้อยด้วย

4. ฤดูกาลปลูก

ปกติแล้วลำไยสามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี แต่การปลูกลำไยในพื้นที่ดอนและพื้นที่ลุ่มมีช่วงที่เหมาะสมแตกต่างกัน โดยการปลูกลำไยในพื้นที่ดอนช่วงที่เหมาะสมคือต้นฤดูฝน เพราะต้นลำไยจะได้รับน้ำฝนและความชื้นอย่างสม่ำเสมอและเพียงพอทำให้ประหยัดทั้งแรงงานและการดูแลในการรดน้ำหลังจากปลูกใหม่ๆ การที่ได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอจะช่วยทำให้ลำไยตั้งตัวได้เร็วและเจริญเติบโตได้ดี แต่การปลูกในช่วงนี้จะต้องระมัดระวังเรื่องน้ำขังบริเวณปากหลุม จึงต้องระบายน้ำ

ออกจากหลุมปลูกด้วย ส่วนการปลูกลำไยในพื้นที่ลุ่มจะไม่นิยมปลูกในช่วงฤดูฝน เพราะระดับน้ำใต้ดินสูงและสภาพของพื้นที่ลุ่มจะเป็นดินเหนียว การระบายน้ำไม่ดี เมื่อฝนตกลงมาอาจทำให้เกิดสภาพน้ำขังบริเวณหลุมปลูก ดังนั้นการปลูกลำไยในพื้นที่ลุ่มมักจะปลูกในช่วงปลายฤดูฝนต่อกับฤดูหนาว เพราะเป็นช่วงที่ความชื้นในดินและอากาศกำลังดี อุณหภูมิจะเปลี่ยนจากร้อนเป็นเย็นลงเรื่อยๆ ลำไยจะผลิใบอ่อนได้ดีมาก เจริญเติบโตได้ดี และอุณหภูมิที่เย็นลงจะทำให้การระบาดของแมลงน้อยลงไปมาก แต่อาจจะต้องมีการให้น้ำบ้าง (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2546)

5. การปลูกลำไย (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, 2546)

5.1 การเตรียมพื้นที่ปลูก โดยทั่วไปแล้วสภาพพื้นที่ที่ใช้ปลูกลำไยแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

5.1.1 การเตรียมพื้นที่ในที่ลุ่ม พื้นที่ลุ่มส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบริมแม่น้ำหรือเปลี่ยนมาจากพื้นที่นามาเป็นสวนลำไย ลักษณะพื้นที่นั้นมักจะมีน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝน สภาพดินเป็นดินเหนียว มีระดับน้ำใต้ดินสูง การเตรียมพื้นที่โดยการขุดร่องแล้วนำดินขึ้นมาถมให้เป็นแปลงสูงเพื่อการระบายน้ำไม่ให้น้ำท่วมขังโคนต้น เพราะลำไยไม่ชอบดินปลูกที่แฉะน้ำ นอกจากนี้ยังสามารถใช้น้ำจากร่องระบายน้ำรดให้แก่ต้นลำไยในฤดูแล้งได้ด้วย แปลงปลูกควรมีความกว้างประมาณ 6 – 8 เมตร ร่องระหว่างแปลงกว้าง 1 – 2 เมตร ลึก 0.5 – 1.5 เมตร หลังจากขุดเสร็จแล้วควรปล่อยให้ดินยุบตัวสักระยะหนึ่งจึงทำการวางระยะปลูก

5.1.2 การเตรียมพื้นที่ในที่ดอน พื้นที่ดอนเป็นลักษณะพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง เช่น พื้นที่ป่าเปิดใหม่หรือพื้นที่ที่ใช้ปลูกพืชไร่มาก่อน การเตรียมพื้นที่โดยการเอาตอไม้ออก ไถปรับพื้นที่ให้สม่ำเสมอ และไถพรวนดิน แล้วปลูกหญ้าให้เต็มพื้นที่เพื่อป้องกันวัชพืชขึ้นและเป็นการสร้างอินทรีย์วัตถุในสวนด้วย และจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยเรื่องการให้น้ำแก่ต้นลำไยด้วย ควรวางแผนและจัดเตรียมหาแหล่งน้ำไว้ให้พร้อมสำหรับอนาคต พร้อมทั้งปลูกพืชบังลม เนื่องจากพื้นที่ดอนส่วนใหญ่ลมพัดแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่เชิงเขามักจะมีลมพัดแรงจัด ถ้าไม่มีการป้องกันไว้ก่อนอาจทำให้ต้นลำไยเกิดการโค่นล้มเสียหาย

5.2 ระยะปลูก การกำหนดระยะปลูกลำไยควรคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

5.2.1 ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ในการเว้นระยะระหว่างแถวและระหว่างต้นหรือการกำหนดระยะปลูกโดยขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้น โดยถ้าดินมีความอุดมสมบูรณ์

น้อยจะปลูกถี่แต่ถ้าดินมีความอุดมสมบูรณ์สูงจะปลูกห่าง เนื่องจากว่าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์สูง ต้นลำไยจะมีขนาดลำต้นและทรงพุ่มตลอดจนการแผ่กระจายของรากกว้างกว่าการปลูกในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ดังนั้นจึงควรปลูกห่างกันไม่เช่นนั้นแล้วกิ่งก้านจะเบียดกัน ทำให้การตั้งเคราะห์แสงไม่ดีซึ่งจะส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต

5.2.2 ขนาดของทรงพุ่ม จะต้องคำนึงถึงว่าเมื่อลำไยเจริญเติบโตเต็มที่แล้วทรงพุ่มจะมีขนาดเท่าใด ทั้งนี้เพื่อป้องกันทรงพุ่มชนกัน เพราะการออกดอกติดผลของลำไยจะมีการออกดอกติดผลบริเวณปลายกิ่ง จึงต้องป้องกันการแย่งแสงกัน ถ้าทรงพุ่มชนกันทำให้บริเวณนั้นจะไม่ออกดอก และจะเจริญในด้านความสูง ทำให้ลำต้นสูงไม่สะดวกต่อการเก็บเกี่ยวผลผลิต

5.2.3 พันธุ์ เนื่องจากลำไยแต่ละพันธุ์จะมีการเจริญเติบโตและขนาดของทรงพุ่มที่แตกต่างกัน หากพันธุ์ใดมีขนาดทรงพุ่มใหญ่ควรใช้ระยะปลูกที่ห่างเพื่อไม่ให้กิ่งก้านมีการเบียดกัน ส่วนพันธุ์ที่มีขนาดทรงพุ่มเล็กจะใช้ระยะปลูกที่แคบลงมา

5.2.4 การจัดการ ในกรณีที่มีการปลูกลำไยระยะชิดจะต้องมีการจัดการที่ดี เช่น การตัดแต่งกิ่งเพื่อควบคุมทรงต้น หรือตัดต้นเว้นต้นเมื่อทรงพุ่มชนกัน เพื่อให้ลำไยออกดอกติดผลได้มากขึ้น

5.3 การเตรียมหลุมปลูก ควรดูจากสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยถ้าดินมีความอุดมสมบูรณ์การเตรียมหลุมจะขนาดเล็ก แต่ถ้าดินขาดความอุดมสมบูรณ์ควรเตรียมหลุมขนาดใหญ่ ส่วนระดับความลึกของหลุมให้ดูที่ระดับความลึกของระดับน้ำใต้ดิน โดยไม่ควรขุดหลุมปลูกให้ลึกกว่าระดับน้ำใต้ดิน เพราะรากไม่สามารถเจริญผ่านระดับน้ำใต้ดินได้

5.4 การเลือกพันธุ์ปลูก ควรคัดเลือกกิ่งพันธุ์จากต้นที่ออกดอกติดผลสม่ำเสมอ ผลผลิตคุณภาพดี และปลอดจากโรคต่างๆ และควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการทำสวนลำไยด้วย เช่น ต้องการปลูกลำไยเพื่อส่งจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศก็ควรปลูกพันธุ์ที่เป็นที่รู้จักและนิยมบริโภคของชาวต่างประเทศ สำหรับพันธุ์ที่นิยมปลูกกันมากที่สุดในปัจจุบันคือ พันธุ์อีดอ รองลงมาได้แก่ พันธุ์สีชมพู พันธุ์แก้ว และพันธุ์เปี้ยวเขียว

5.5 การเตรียมต้นพันธุ์ การปลูกลำไยในปัจจุบันส่วนใหญ่นิยมใช้ต้นพันธุ์ที่ได้จากการตอนกิ่ง เนื่องจากต้นพันธุ์ที่ได้จากการกิ่งตอนนั้นจะให้ผลผลิตเร็ว ต้นไม่สูง ทรงต้นเป็นพุ่มสะดวก

ในการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยว และต้นที่ได้ไม่กลายพันธุ์ แต่ข้อเสียของการใช้ต้นพันธุ์จากกิ่งตอน คือ อายุไม่ยืนและอ่อนแอต่อโรค ต้นพันธุ์ที่จะนำมาปลูกควรเป็นกิ่งที่ชำไว้แล้วและต้องมีลักษณะแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคและแมลงรบกวน รากแผ่กระจายดีไม่ขม้้วนงออยู่ในภาชนะและไม่ชำในระหว่างขนส่ง ส่วนกิ่งพันธุ์ที่ตัดใหม่ควรนำไปชำให้แข็งแรงสมบูรณ์ก่อนนำไปปลูก

5.6 วิธีการปลูก หลังจากเตรียมพร้อมตามขั้นตอนต่างๆเรียบร้อยแล้วก็เริ่มทำการปลูก โดยมีวิธีการคือขุดตรงกลางหลุมปลูกที่เตรียมไว้ลึกประมาณระดับดินของถุงชำหรือชะลอมไม้ไผ่สาน แล้วใส่ปุ๋ยคอกรองก้นหลุมประมาณ 1 ช้อนแกง เพื่อป้องกันปลวกหรือแมลงในดิน วางต้นพันธุ์ตรงกลางหลุมแล้วจึงกลบดินบริเวณโคนต้น และรดน้ำให้ชุ่มแต่อย่าให้แฉะเกินไป เพื่อให้ดินกระชับราก รากจะดูดน้ำไปเลี้ยงต้นได้เร็ว ถ้าไยตั้งตัวได้เร็ว แล้วคลุมโคนต้นด้วยหญ้าแห้งหรือฟาง เพื่อช่วยเก็บรักษาความชื้นไว้ในดินนานๆ และเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินด้วย

6. การใส่ปุ๋ย

ปุ๋ยเป็นปัจจัยที่สำคัญในการเพาะปลูก ปุ๋ยที่ใส่ในการเพาะปลูก แบ่งเป็น 2 ชนิดคือ ปุ๋ยอินทรีย์เป็นปุ๋ยที่ได้จากสิ่งมีชีวิต เช่น ชากพืช ชากสัตว์ มูลสัตว์ และเศษขยะ เป็นต้น และปุ๋ยเคมีคือแร่ธาตุต่างๆ ซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ โดยที่แร่ธาตุเหล่านี้จะถูกนำมาผ่านกรรมวิธีต่างๆ จนอยู่ในรูปที่สะดวกและง่ายต่อการนำมาใช้ ซึ่งมีความเข้มข้นของธาตุอาหารสูงและสามารถปลดปล่อยธาตุอาหารออกมาให้พืชใช้ประโยชน์ได้อย่างรวดเร็ว โดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์จะทำให้ดินมีคุณสมบัติทางกายภาพดีขึ้น และมีประโยชน์ในการปรับปรุงโครงสร้างของดินโดยการทำให้การระบายน้ำระบายอากาศดีขึ้น ช่วยให้ธาตุอาหารบางอย่างเป็นประโยชน์ต่อลำไยมากขึ้น ช่วยให้ดินทรายอุ้มน้ำและจับตัวกันได้ดีขึ้น ช่วยให้ดินสามารถดูดซับธาตุอาหารไว้ได้ดีขึ้น ช่วยให้การใส่ปุ๋ยเคมีมีประสิทธิภาพช่วยให้จุลินทรีย์ในดินทำงานได้ดีขึ้น ส่วนการใส่ปุ๋ยเคมีจะทำให้ดินมีธาตุอาหารที่เพียงพอที่พืชจะนำไปใช้ในการเจริญเติบโตและสร้างผลผลิต ในแต่ละระยะการเจริญเติบโตของลำไยจะมีความต้องการปุ๋ยที่แตกต่างกัน หากปฏิบัติไม่ถูกต้องแล้วจะสิ้นเปลืองทั้งเงินทุน เวลา แรงงาน และอาจสูญเสียผลผลิตที่ควรจะได้ ดังนั้นควรใส่ปุ๋ยลำไยในระยะต่างๆ เป็นดังนี้ (อนันต์, 2547)

6.1 การใส่ปุ๋ยระยะก่อนปลูก เนื่องจากลำไยเป็นพืชที่ชอบดินร่วนโปร่ง มีการระบายน้ำและอากาศได้ดี ดังนั้นก่อนทำการปลูกลำไยควรได้ปรับปรุงดินให้ร่วนโปร่งเสียก่อน โดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์คูลูกกล่ำให้เข้ากับดินจะช่วยทำให้ดินร่วนโปร่ง ดินสามารถอุ้มน้ำและระบายน้ำได้ดี ดินระบายอากาศได้ดี

6.2 การใส่ปุ๋ยล่าไยที่ยังไม่ให้ผลผลิต เป็นระยะตั้งแต่เริ่มปลูกใหม่ไปจนถึงระยะใกล้ให้ผลผลิตได้ การให้ปุ๋ยระยะนี้มีเป้าหมายเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นลำไยให้เร็วที่สุดเพื่อให้สามารถให้ผลผลิตได้ภายในระยะเวลา 3 ปี การให้ปุ๋ยที่เหมาะสมอาจสามารถทำให้ต้นลำไยแตกใบอ่อนได้ถึงปีละ 5 – 6 รุ่น คือสามารถแตกใบอ่อนใหม่ทุกๆ 2 เดือน ฉะนั้นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการให้ปุ๋ยจึงควรอยู่ที่ระยะประมาณ 2 เดือน ยกเว้นในช่วงที่อากาศหนาวเย็นที่สุดคือช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคมซึ่งลำไยจะไม่ตอบสนองต่อปุ๋ยจึงไม่ควรให้ปุ๋ยในช่วงนี้ การใส่ปุ๋ยในระยะนี้จะต้องให้ทั้งปุ๋ยเคมีและปุ๋ยอินทรีย์ควบคู่กันไป ในการใส่ปุ๋ยเคมีจะต้องคำนึงถึงสัดส่วนระหว่างธาตุไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโปแตสเซียม ลำไยที่ปลูกใหม่จนถึงก่อนให้ผลผลิตจะต้องการปุ๋ยไปใช้ในการเจริญเติบโตทางด้านลำต้น ใบ กิ่งก้าน และรากเท่านั้น จึงต้องการปุ๋ยสูตรที่มีธาตุไนโตรเจนสูง ส่วนธาตุฟอสฟอรัสและโปแตสเซียมมีความต้องการปานกลาง เพื่อช่วยในการเร่งสร้างกิ่งก้าน และจะต้องให้น้ำและปุ๋ยมีความสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ การใส่ปุ๋ยล่าไยที่ยังไม่ให้ผลผลิตนั้นสามารถแบ่งตามอายุได้ดังนี้

6.2.1 ปีที่ 1 ควรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอกเก่าๆ ปุ๋ยหมักปีละ 2 ครั้งๆ ละ 1 ปืบต่อต้น ส่วนการใส่ปุ๋ยเคมีให้ต้นลำไยในปีที่ 1 ให้ใส่ปุ๋ยยูเรียอัตรา 20 กรัมต่อต้นทุกๆ 2 เดือน และใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 อัตรา 30 กรัมต่อต้นทุกๆ 3 เดือน โดยทุกครั้งที่มีการใส่ปุ๋ยเคมีควรมีการรดน้ำตาม เพื่อไม่ให้มีการสูญเสียธาตุอาหารโดยเฉพาะไนโตรเจน เมื่อมีการรดน้ำหลังใส่ปุ๋ยแล้วก็ไม่จำเป็นต้องพรวนดิน เพราะจะเป็นการรบกวนระบบรากของลำไยซึ่งกำลังเจริญอย่างดีให้หยุดชะงัก

6.2.2 ปีที่ 2 ควรใส่ปุ๋ยคอกในอัตรา 2 ปืบต่อต้นตามอายุของลำไย สำหรับวิธีการใส่นั้นสามารถหว่านบริเวณใต้ทรงพุ่มได้เลย แม้จะมีเศษวัสดุต่างๆ คลุมอยู่ก็ตามไม่จำเป็นต้องรื้อหรือเปิดเศษวัสดุเหล่านี้ก่อน นอกจากนี้การหว่านปุ๋ยคอกทับเศษวัสดุเหล่านี้ยังเป็นการช่วยเร่งให้เศษวัสดุที่ปกคลุมอยู่ผุพังกลายเป็นอินทรีย์วัตถุ อันจะทำให้ดินบริเวณทรงพุ่มลำไยมีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้นทั้งทางกายภาพและทางเคมีอีกด้วย สำหรับการใส่ปุ๋ยเคมีให้ใส่ปุ๋ยยูเรียในอัตรา 40 กรัมต่อต้นทุกๆ 2 เดือน และใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในอัตรา 40 กรัมต่อต้นทุกๆ 3 เดือน การใส่นั้นสามารถหว่านในทรงพุ่มหรือใช้วิธีขุดใส่เป็นจุดๆ โดยรอบทรงพุ่มแล้วกลบ จากนั้นรดน้ำตาม

6.2.3 ปีที่ 3 ควรใส่ปุ๋ยอินทรีย์ในอัตรา 3 ปืบต่อต้น โดยแบ่งใส่ 2 ครั้ง วิธีการใส่ก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับในปีที่ 2 และในระยะนี้ให้ใส่ปุ๋ยยูเรียในอัตรา 60 กรัมต่อต้นทุกๆ 2 เดือน และใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในอัตรา 60 กรัมต่อต้นทุกๆ 3 เดือน

6.3 การใส่ปุ๋ยลำไยที่ให้ผลผลิตแล้ว เป็นช่วงอายุที่ลำไยเริ่มให้ดอกออกผลเป็นต้นไปหรือลำไยที่เคยให้ผลผลิตแล้ว การใส่ปุ๋ยลำไยที่ให้ผลผลิตแล้วสามารถแบ่งออกได้ 5 ระยะดังนี้

6.3.1 ระยะหลังเก็บเกี่ยว หลังเก็บเกี่ยวผลผลิตหมดแล้วให้ทำการกำจัดวัชพืชและตัดแต่งกิ่งที่ไม่ต้องการออกเพื่อไม่ให้เปลืองอาหารที่ไปเลี้ยงกิ่งที่ไม่มีประโยชน์แล้วจึงใส่ปุ๋ย เนื่องจากการเจริญเติบโตของผลลำไยในฤดูที่ผ่านมาได้ใช้อาหารที่สะสมอยู่ในลำต้น กิ่งก้าน และใบไปจำนวนมาก เมื่อเก็บเกี่ยวผลออกไปหมดแล้วต้นลำไยก็จะอยู่ในสภาพที่โทรมลงมาก ดังนั้นต้องทำการใส่ปุ๋ยให้ลำไยเพื่อทดแทนธาตุอาหารที่เสียไปในฤดูที่ผ่านมา และเป็นการบำรุงต้นให้สมบูรณ์แข็งแรงเพื่อเร่งให้มีการเจริญเติบโตทางด้านกิ่งก้าน ยอดและใบใหม่ โดยใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักและปุ๋ยเคมี ธาตุอาหารที่เน้นในช่วงนี้คือไนโตรเจน ในช่วงนี้ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ผสมกับปุ๋ยยูเรียในอัตราส่วน 1 ต่อ 1 ในอัตราต้นละ 1 – 2 กิโลกรัม เพื่อกระตุ้นให้ลำไยแตกใบอ่อน

6.3.2 ระยะก่อนออกดอก จะอยู่ในช่วงประมาณเดือนตุลาคม การใส่ปุ๋ยในระยะนี้จะมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการเตรียมต้นลำไยให้พร้อมที่จะออกดอกในฤดูกาล และเพื่อเป็นการเพิ่มปริมาณการออกดอก ธาตุอาหารในช่วงนี้ควรเน้นธาตุฟอสฟอรัสและโปแตสเซียมให้มาก ในระยะนี้ควรใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 8-24-24 หรือ 12-24-24 ในอัตรา 1 – 2 กิโลกรัมต่อต้น

6.3.3 ระยะติดผลโตขนาดเมล็ดถั่วเขียว จะอยู่ในช่วงประมาณเดือนมีนาคม ปุ๋ยที่ใช้ในช่วงนี้ได้แก่ ปุ๋ยสูตร 25-7-7 ในอัตราต้นละ 1 – 2 กิโลกรัม

6.3.4 ระยะติดผลโตขนาดปลายนิ้วก้อย จะอยู่ในช่วงประมาณเดือนพฤษภาคม การใส่ปุ๋ยในช่วงนี้เป็นการช่วยบำรุงผลลำไยให้เจริญเติบโตอย่างเต็มที่และให้ผลผลิตมีคุณภาพดี ปุ๋ยที่ใช้ได้แก่ ปุ๋ยสูตร 16-16-16 หรือ 15-15-15 ในอัตราต้นละ 1 – 2 กิโลกรัม

6.3.5 ระยะก่อนเก็บเกี่ยว 1 เดือน หรือเมล็ดเริ่มเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล จะอยู่ในช่วงประมาณเดือนมิถุนายน การใส่ปุ๋ยในช่วงนี้เพื่อช่วยให้การเคลื่อนย้ายธาตุอาหารจากใบไปยังผล ทำให้ผลมีรสชาติหวาน ธาตุอาหารที่เน้นในช่วงนี้คือธาตุโปแตสเซียม ปุ๋ยสูตรที่ใช้ได้แก่ ปุ๋ยสูตร 13-13-21, 14-14-21 หรือ 8-24-24 ในอัตราต้นละ 1 – 2 กิโลกรัม

7. การตัดแต่งกิ่ง

การตัดแต่งกิ่งลำไยมีความสำคัญและเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะจะเกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตและการออกดอกติดผลเป็นอย่างยิ่ง การตัดแต่งกิ่งจะทำให้ต้นลำไยสมบูรณ์แข็งแรง ออกดอกติดผลดีและมีคุณภาพ การตัดแต่งกิ่งลำไยแบ่งออกเป็น 2 แบบคือ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

7.1 การตัดแต่งกิ่งเพื่อสร้างทรงพุ่ม จะต้องกระทำตั้งแต่ต้นกิ่งตอนไปชำหรือตั้งแต่เริ่มปลูกเป็นต้นไปจนกระทั่งให้ผลผลิต การตัดแต่งกิ่งในระยะนี้ก็เพื่อให้ได้ทรงพุ่มตามต้องการเมื่อโตขึ้น ในการตัดแต่งกิ่งลำไยเพื่อสร้างทรงพุ่มให้ยึดหลักว่า ทรงต้นจะต้องโปร่ง มีกิ่งแยกจากต้นไม่มากนัก กิ่งต้องทำมุมกว้างกับลำต้น โดยกระจายอยู่รอบลำต้น และจะต้องไม่มียอด

7.2 การตัดแต่งกิ่งหลังการเก็บเกี่ยว เป็นการตัดแต่งกิ่งลำไยที่ให้ผลผลิตแล้วซึ่งต้องทำเป็นประจำทุกปี คือหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตเสร็จแล้วจึงทำการตัดแต่งกิ่งทันที โดยเริ่มจากกิ่งที่อยู่ล่างสุดแล้วไล่ขึ้นไปและเริ่มตัดแต่งจากบริเวณโคนกิ่งไปยังปลายกิ่ง การตัดแต่งกิ่งนี้มีหลักอยู่ว่า ควรตัดกิ่งที่หักหักก่อน ถ้ากิ่งใดคาดว่าไม่ออกดอกออกผลอีกให้ตัดชิดโคนกิ่งเลย ส่วนกิ่งที่ยังต้องการให้แตกยอดใหม่เพื่อออกผลให้ตัดเหลือไว้ให้ยาว กิ่งต่อไปที่ต้องตัดคือกิ่งที่ไม่แข็งแรง กิ่งที่มีโรคแมลงเข้าทำลาย กิ่งแห้งตาย กิ่งที่บอบช้ำจากการเก็บเกี่ยว กิ่งที่ไขว้กัน เป็นต้น โดยตัดให้ชิดโคนกิ่งหรือลำต้นไม่ให้เหลือต่อ

8. การเก็บเกี่ยวผลผลิต

ลำไยจะเริ่มให้ผลผลิตเมื่อปลูกไปได้ประมาณ 3 ปี โดยทั่วไปลำไยที่ปลูกทางภาคเหนือจะออกดอกประมาณปลายเดือนธันวาคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ หลังจากดอกบานประมาณ 2 สัปดาห์ จะเกิดการติดผล โดยจะใช้เวลาตั้งแต่ดอกบานจนกระทั่งผลแก่ประมาณ 6 – 7 เดือน จะเก็บเกี่ยวได้ตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน โดยผลผลิตมีมากที่สุดประมาณเดือนสิงหาคม โดยการเก็บเกี่ยวจะต้องมีอายุการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมและวิธีการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้องดังนี้

8.1 อายุการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม อาจจะดูได้จากลักษณะทางกายภาพ เช่น น้ำหนักของผล ขนาด การชิม หรือลักษณะทางเคมี เช่น การวัดความหวาน หรืออาจทำได้โดยการนับวันตั้งแต่ดอกออก ลำไยจะใช้เวลาตั้งแต่ดอกบาน 50 เปอร์เซ็นต์ ถึงวันเก็บเกี่ยวจะใช้เวลาประมาณ 21 สัปดาห์

แต่อย่างไรก็ตามการสังเกตอาการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมและถูกต้องคือการใช้ลักษณะต่างๆ ประกอบกันหลายอย่าง ชาวสวนลำไยส่วนใหญ่มักอาศัยความชำนาญในการพิจารณาว่าผลลำไยแก่พร้อมที่จะเก็บเกี่ยวหรือยัง โดยสังเกตจากขนาดของผลจะโต ผลมีสีน้ำตาลอ่อน มีนวล บ่าของผลจะแผ่ขยายออกเห็นได้ชัด เปลือกด้านนอกจะเรียบ เปลือกด้านในจะมีเส้นคล้ายร่างแห เนื้อมีรสหวาน เมล็ดมีสีดำ มีความหวานอยู่ในช่วง 16 – 22 องศาบริกซ์

8.2 วิธีการเก็บเกี่ยว จะใช้แรงงานคนเป็นหลัก โดยมักจะเริ่มเก็บเกี่ยวตั้งแต่ตอนเช้าจนถึงบ่าย การเก็บเกี่ยวมักใช้บันไดหรือพะองพาดไปบนต้นเพื่อปีนขึ้นไปหักหรือตัดช่อผล ซึ่งจะสะดวกในการเคลื่อนย้ายและสามารถขนย้ายไปในที่ต่างๆ ได้รวดเร็ว ถ้าช่อผลอยู่ไกลไม่สามารถเอื้อมมือไปถึงก็จะใช้ตะขอดึงกิ่งแล้วโน้มมาหักช่อผล ผู้เก็บเกี่ยวจะหักช่อผลลำไยใส่ถุงที่นำขึ้นไปด้วย เมื่อเต็มถุงแล้วจะโยยเชือกแขงลงมาให้คนที่อยู่ข้างล่างแล้วเปลี่ยนถุงใหม่ขึ้นไปแทน ควรเก็บให้ช่อผลยาวประมาณ 1 ฟุตจากปลายช่อ ไม่ควรหักช่อผลยาวเกินไปเพราะอาจจะทำให้เกิดรอยแผลซ้ำหรือรอยฉีกขาดเข้าไปในกิ่ง ทำให้การแตกยอดอ่อนใหม่รวมทั้งการแทงช่อดอกในปีต่อไปไม่ดี แม้ว่าจะมีการแนะนำให้ใช้กรรไกรตัดแต่งกิ่งตัดช่อผลเพื่อลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นกับกิ่งลำไยแต่วิธีการดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับในทางปฏิบัติ เพราะจะทำให้เก็บเกี่ยวได้ช้าลง

9. ศัตรูลำไย (อนันต์, 2547)

9.1. โรคลำไย

9.1.1 โรคพุ่มไม้กวาด นับเป็นโรคที่มีความสำคัญโรคหนึ่ง โรคนี้แพร่สามารถระบาดไปกับกิ่งพันธุ์ลำไยที่เป็นโรค และพวกแมลง อาการที่แสดงให้เห็นจากลักษณะภายนอกจะปรากฏที่ส่วนยอด ส่วนที่เป็นตาและที่ดอก อาการเริ่มแรกใบยอดจะแตกออกมามีลักษณะเป็นฝอย ใบมีลักษณะม้วนแห้งไม่คลี่ป็นไปกับใบปกติ ใบเป็นคลื่น ใบม้วนบิดเป็นเกลียว ขอบใบบิดม้วนงอหรือบิดเป็นเกลียว ใบมีขนาดเรียวเล็กยาวสีน้ำตาล ใบและกิ่งที่แตกเป็นฝอยจะแห้งกระด้างชี้ไปทางด้านปลายของกิ่งหรือชี้ขึ้น ลำไยที่เริ่มเป็นโรคพุ่มไม้กวาดจะยังคงให้ผลผลิตอยู่ แต่ผลผลิตจะค่อยๆ ลดลงทุกปี เมื่ออาการของโรคมีความรุนแรงมากขึ้นจะไม่ออกดอกออกผลเลย ต้นลำไยจะแสดงอาการทรุดโทรมและตายไปในที่สุด นับเป็นโรคร้ายแรงที่กระทบกระเทือนต่อรายได้ของชาวสวนลำไยเป็นอย่างมาก

9.1.2 โรคจุดสาหร่ายสนิม พบได้ทั่วไปในแหล่งปลูกลำไย โดยเฉพาะในฤดูฝนซึ่งมีความชื้นสูงจะเหมาะต่อการเกิดโรค ส่วนใหญ่จะเกิดบริเวณทรงพุ่มที่มีร่มเงาและความชื้นสัมพัทธ์สูง การแพร่ระบาดของโรคนี้จะเกิดขึ้นเมื่อฝนตกและลมพายุพัดในระหว่างที่ฝนตกถึงสร้างสปอร์จะแตกออก ทำให้สปอร์ถูกพัดกระเด็นไปกับน้ำฝนและพายุ เมื่อสปอร์ไปตกลงบนใบพืชหรือกิ่งก้านก็จะงอกเจริญเติบโตต่อไปในสภาพแวดล้อมที่มีความชื้นสูงและมีแสงแดดส่องถึง ถ้ามีการระบาดของรุนแรงจะทำให้ลำไยสูญเสียพื้นที่ใบในการสังเคราะห์แสง ทำให้ผลผลิตลดลง

9.1.3 โรคราสีชมพู เป็นโรคที่ระบาดเฉพาะฤดูฝน เชื้อราสร้างสปอร์แพร่ระบาดไปกับน้ำฝนและลม ระบาดได้ง่ายกับต้นลำไยที่มีทรงพุ่มหนาทึบ ต้นลำไยที่มีกิ่งก้านมาก หรือกิ่งที่ยื่นออกมาระหว่างต้นและแถวประธานกันแน่นเกินไป ต้นที่เป็นโรคเมื่อดูจากทรงพุ่มภายนอกจะเห็นอาการใบเหลือง และเมื่อโรครุนแรงจะทำให้ใบร่วงเหลือแต่กิ่งเป็นหย่อมๆ บริเวณกิ่งที่ถูกทำลายจะมีคราบของเชื้อราสีขาวอมชมพู ส่วนของกิ่งที่เชื้อราปกคลุมเมื่อตากออกดูจะเห็นเนื้อเยื่อเปลือกแห้งเป็นสีน้ำตาล เปลือกผุ เนื้อไม้ยุ่ยและกิ่งแห้งตายไปในที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดคล้ายรากเทียมที่ได้ผิวแผ่นเชื้อราที่แนบติดกับผิวของกิ่งเข้าดูดกินน้ำเลี้ยงและทำลายเนื้อเยื่อบริเวณนั้น

9.1.4 โรคราดำ เป็นโรคที่พบเห็นทั่วไปในสวนลำไย โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน เป็นโรคที่พบบ่อยในบางฤดูหรือบางปี คราบสีดำที่เกิดบนใบ กิ่งช่อดอกและผล เกิดจากเชื้อราซึ่งฟุ้งกระจายอยู่ในอากาศขึ้นปกคลุมส่วนที่แมลงปากดูดพวกเพลี้ยหอย เพลี้ยแป้ง เพลี้ยอ่อน ดูดกินน้ำเลี้ยงของต้นพืชแล้วถ่ายมูลออกมาเป็นน้ำหวานปกคลุมบนกิ่ง ใบ ช่อดอกและผล จะเจริญเติบโตเห็นเป็นคราบสีดำหรือจุดดำรูปดาวเล็กๆ บนใบ แต่คราบเขม่าสีดำนี้อาจหลุดออกไปเองเมื่อถึงฤดูแล้งและถูกน้ำฝนชะล้าง ลักษณะอาการคือเกิดคราบคล้ายเขม่าหรือผงฝุ่นสีดำขึ้นปกคลุมใบทั้งด้านหลังใบและด้านท้องใบ กิ่งช่อดอกและผิวของผล บนใบที่ถูกเคลือบด้วยคราบสีดำของเชื้อรานี้เมื่อแห้งจะหลุดออกเป็นแผ่นได้ง่าย เชื้อราไม่ได้ทำลายลำไยโดยตรงแต่จะขัดขวางการปรุงอาหารของใบ ใบที่ถูกปกคลุมด้วยราดำมากๆ จะทำให้มีการปรุงอาหารที่จะส่งไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ของพืชได้ไม่เต็มที่และไม่เพียงพอ ทำให้มีผลกระทบต่อผลผลิตของลำไย

9.1.5 โรคใบจุดของลำไย พบระบาดตามสวนลำไยทั่วไปที่มีความชื้นหรือช่วงที่มีฝนตก สปอร์ของเชื้อราจะแพร่กระจายไปตามลมและละอองของน้ำฝน ลักษณะของอาการที่เกิดขึ้นบนใบมักจะปรากฏบนใบแก่ของลำไย อาการเริ่มแรกที่ปรากฏบนใบจะเห็นเป็นจุดสีน้ำตาลอ่อน ต่อมาแผลจะเริ่มแห้งและเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มหรือดำ และบางครั้งถ้าสภาพอากาศมีความชื้นสัมพัทธ์สูงๆ อาจพบเส้นใยหรือส่วนขยายพันธุ์ของเชื้อรา ในสวนที่พบโรคนี้ระบาดของรุนแรงจะทำให้สภาพ

ต้นลำไยทรุดโทรมและให้ผลผลิตลดลง เนื่องจากใบสูญเสียพื้นที่ในการสังเคราะห์แสงไป ทำให้มีอาหารไปเลี้ยงส่วนต่างๆ ไม่เพียงพอ

9.1.6 โรคหงอย เป็นโรคที่เกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุด้วยกัน ได้แก่ ต้นลำไยบอบช้ำจากการเก็บเกี่ยว เช่น การหักกิ่ง โน้มกิ่ง ไม่มีการตัดแต่งกิ่งหลังจากเก็บเกี่ยวหมดแล้ว ไม่ตัดแต่งกิ่งที่แห้งออกไป ไม่มีการบำรุงต้นลำไยหรือบำรุงดินโดยการเพิ่มธาตุอาหารในดิน ไม่ใส่ปุ๋ยบำรุงดิน ไม่ดูแลจัดการเรื่องโรคแมลง ไม่จัดการระบบการระบายน้ำให้ดีเมื่อเกิดน้ำท่วมขัง ไม่มีการให้น้ำในฤดูแล้ง มีไส้เดือนฝอยใต้ดินเข้าทำลายระบบรากของต้นลำไย หรืออาจเกิดขึ้นจากความไม่สมดุลของสัดส่วนของยอดและราก ลักษณะอาการคือใบมีขนาดเล็กลงกว่าปกติ ไม่ค่อยมีการแตกใบใหม่หรือแตกใบน้อยกว่าปกติ ใบที่แตกออกมาใหม่จะมีขนาดเล็ก ช่อก้านใบสั้น ยอดหด ใบหดและแคบกว่าปกติ จำนวนใบลดลง กิ่งเปราะ กิ่งหักได้ง่าย ลำต้นลำไยจะแคระแกร็น แสดงอาการทรุดโทรมลงเรื่อยๆ ชะงักการเจริญเติบโต ทรงพุ่มจะโปร่งมองเห็นภายในทรงพุ่มชัดเจน ลำต้นล้มง่าย รากจะเปราะหักง่ายและมีรากฝอยน้อยลง ส่วนอาการที่ผลคือผลจะมีขนาดเล็กลง ก้านช่อผลหลุดง่าย เปราะ ผลแตกก่อนที่จะแก่เต็มที่ ผลร่วง ซึ่งโรคนี้จะแพร่ระบาดไปสู่ต้นข้างเคียงได้อย่างรวดเร็ว

9.1.7 โรคผลเน่าหลังการเก็บเกี่ยว เป็นโรคที่เกิดกับผลหลังการเก็บเกี่ยวแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากลำไยเป็นไม้ผลที่มีปริมาณน้ำตาลสูง จึงทำให้โอกาสที่เชื้อราจะเข้าทำลายได้ง่าย ซึ่งเชื้อราที่อยู่แล้วในธรรมชาติจะแพร่กระจายไปโดยลม เชื้อราจะเจริญหรือติดอยู่กับส่วนของดอก เกสร ผล และภาชนะบรรจุ ถ้าหากมีการจัดการที่ไม่ถูกวิธีก็จะเกิดรอยแผลที่เกิดจากความบอบช้ำจากการขนส่ง การบรรจุหีบห่อ การเก็บเกี่ยว การเก็บรักษา หรือมีแมลงเข้าทำลาย เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เปิดโอกาสให้เชื้อราเข้าทำลายได้ง่ายขึ้น จะทำให้เชื้อราเจริญเติบโตได้เนื่องจากผลลำไยเป็นแหล่งอาหารของเชื้อราได้เป็นอย่างดี ลักษณะอาการคือผลลำไยมีรอยแผล รอยขีด รอยแตก ซึ่งมีสาเหตุเกิดจากการเก็บเกี่ยวหรือการขนส่ง เชื้อราซึ่งมีอยู่ในอากาศจะเข้าทำลายที่ขีดหรือบริเวณแผลของผล ทำให้เนื้อเยื่อภายในผลเน่าและน้ำ เปื่อย ผลลำไยมีสีน้ำตาลคล้ำ มีของเหลวไหลออกมาจากรอยแผลเปื้อนผล มีกลิ่นเหม็นเปรี้ยว มีเส้นใยของเชื้อราขึ้นปกคลุม ขั้วผลเน่าเป็นสีน้ำตาล เนื้อภายในนอกจากจะแล้วยังมีสีขาวขุ่นคล้ายกระจกฝ้า โรคนี้จะแพร่ระบาดได้อย่างรวดเร็วถ้าเก็บผลไว้ในที่อับชื้น เป็นโรคที่มีความสำคัญต่อผลผลิตลำไยเป็นอย่างมาก ดังนั้นจะต้องระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง

9.1.8 ไส้เดือนเกาะตามกิ่ง ใบ และลำต้น พบได้ทั่วไปในสวนลำไยโดยเฉพาะบริเวณทรงพุ่มที่ไม่ได้รับแสงแดดโดยตรง สาเหตุเกิดจากการเจริญร่วมกันระหว่างเชื้อราและสาหร่าย ไส้

เคนส์เป็นสิ่งมีชีวิตที่อยู่ร่วมกันระหว่างเชื้อรากับสาหร่าย พบขึ้นเป็นวงเล็กๆ บนหลังใบของลำไย ตามกิ่งและลำต้น ไคเคนส์จะเจริญปกคลุมเป็นวงกว้างเกาะยึดแน่นกับผิวของพืช ไคเคนส์ไม่ลุกลามเข้าทำลายให้เกิดความเสียหายกับเซลล์ของพืชโดยตรง แต่ที่ใบพืชเมื่อมีไคเคนส์เจริญมากๆ จะทำให้ใบพืชได้รับแสงน้อยลง มีผลต่อการสังเคราะห์แสงของพืชได้

9.1.9 โรคยอดไหม้ใบไหม้ สาเหตุเกิดจากเชื้อรา จะเกิดการระบาดรุนแรงในสภาพที่มีอากาศหนาวเย็นและมีหมอกลงจัดในตอนเช้า ส่วนในปีใดที่อากาศหนาวเย็นช่วงสั้นๆ และสภาพความชื้นในอากาศต่ำจะไม่พบการแพร่ระบาด เพราะฉะนั้นแสดงให้เห็นถึงปัจจัยจากสภาพภูมิอากาศมีผลต่อการแพร่ระบาดของโรคนี้ โดยเฉพาะในช่วงตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไป ซึ่งเข้าสู่ฤดูหนาว มีหมอกลงจัด จะเป็นช่วงที่โรคนี้มีการระบาด สำหรับต้นที่มีอาการรุนแรงใบจะไหม้แห้งเป็นสีน้ำตาลและหลุดร่วงได้ง่าย แผลไหม้แห้งตามเส้นใบ สามารถมองเห็นอาการยอดไหม้รอบทรงพุ่มของต้นจากระยะไกลได้ชัดเจน ถ้าหากสภาพอากาศดีมีความชื้นและเย็นจะพบเส้นใยสีขาวของเชื้อราเจริญตามกิ่งและก้านใบ

9.1.10 โรคกิ่งปม เป็นโรคที่ตรวจพบใหม่และพบว่ามีการระบาดในบางพื้นที่เท่านั้น สาเหตุคาดว่าเกิดจากเชื้อแบคทีเรีย โรคนี้สามารถแพร่ระบาดไปกับกิ่งพันธุ์ที่นำไปปลูกตามที่ต่างๆ ลักษณะอาการกิ่งปมนี้นี้มีรายงานการค้นพบครั้งแรกในพื้นที่ปลูกลำไยในอำเภอแม่แตงและอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และเริ่มมีรายงานจากพื้นที่ปลูกอื่นๆ บ้าง ซึ่งการแพร่ระบาดมีโอกาสเป็นไปได้ว่าติดไปกับกิ่งพันธุ์จากต้นที่เป็นโรค ลักษณะอาการพบว่าตามบริเวณกิ่งของลำไยมีเนื้อเยื่อพืชเจริญมากกว่าปกติ จึงทำให้เกิดลักษณะปมปมแห้งเป็นสีน้ำตาลของเนื้อไม้ มีขนาดแตกต่างกันในแต่ละต้นและแต่ละกิ่ง ปมปมนี้จะเป็นที่อยู่อาศัยของแมลง เมื่อผ่าดูบริเวณปมจะพบแมลงหลายชนิดอาศัยอยู่ภายใน ต้นลำไยที่แสดงอาการของโรคนี้จะมีผลกระทบในเรื่องของการติดดอกออกผลเพราะระบบท่อลำเลียงน้ำและอาหารที่จะไปสะสมเพื่อการติดดอกออกผลถูกทำลายจากอาการกิ่งปมนี้

9.2 แมลงศัตรูลำไย

9.2.1 มวนลำไย เป็นศัตรูที่สำคัญชนิดหนึ่งของลำไย เพราะจะทำลายลำไยได้หลายระยะคือระยะลำไยแตกยอดอ่อน ออกดอกและติดผล มวนลำไย มีการระบาดอยู่เป็นประจำในแหล่งปลูกลำไยในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ลักษณะการทำลาย โดยทั้งตัวอ่อนและตัวเต็มวัยจะดูดกินน้ำเลี้ยงจากยอดอ่อน ใบอ่อน ช่อดอกและผล ทำให้ยอดอ่อนและใบอ่อนเหี่ยว ช่อดอกเสียหาย ดอก

ร่วงและผลร่วงตั้งแต่ยังเล็ก ผลผลิตลดลงและไม่ได้คุณภาพ ถ้าระบาดหนักลำไยจะไม่ติดผลเลย เพราะดอกแห้งจะร่วงหมด การแพร่ระบาดของมวนลำไยจะพบเป็นประจำทุกปีในช่วงที่ลำไยออกดอกติดผล

9.2.2 หนอนเจาะขั้วผลหรือหนอนเจาะผล เป็นแมลงศัตรูที่สำคัญของลำไย เพราะทำความเสียหายโดยตรงให้กับผลผลิต โดยเฉพาะผลใกล้สุกและผลที่กำลังจะเก็บเกี่ยว ลักษณะการทำลาย หนอนเจาะขั้วผลจะเข้าทำลายผลลำไยตั้งแต่ผลมีขนาดเล็กจนกระทั่งผลแก่ใกล้เก็บเกี่ยว หนอนที่เข้ามาทำลายผลลำไยขนาดเล็กจะเจาะเข้าไปทำลายส่วนเมล็ดและเนื้อในของผลที่กำลังพัฒนา เมื่อหนอนมีขนาดโตขึ้นการกินอาหารจะมากขึ้น ดังนั้นการทำลายจะเพิ่มความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ความเสียหายที่พืชได้รับก่อนข้างรุนแรงคือระยะเวลาที่หนอนเข้าทำลาย หลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตจะทำให้ผลผลิตที่ได้มีราคาต่ำ ไม่เป็นที่ต้องการของตลาดและของผู้บริโภค

9.2.3 หนอนเจาะกิ่ง จะระบาดในบางปี ตัวเต็มวัยจะเป็นผีเสื้อกลางคืนขนาดกลาง ลักษณะการทำลาย โดยผีเสื้อจะวางไข่ที่เปลือกของกิ่งและลำต้นลำไย เมื่อไข่ฟักออกเป็นตัวหนอน จะเจาะซอนเข้าไปในกิ่งหรือลำต้น กัดกินเนื้อเยื่อเป็นโพรงเล็กๆ ตามความยาวของกิ่ง ผลของการที่หนอนกัดกินเนื้อเยื่อภายในกิ่งจะทำให้ปลายกิ่งเหี่ยวแห้งตั้งแต่ยอดลงมาถึงบริเวณที่ถูกเจาะ ถ้าเข้าทำลายถึงขณะที่มีช่อดอกจะทำให้ช่อดอกเหี่ยวแห้ง ความเสียหายจะมีมากเมื่อหนอนเจาะกิ่งเข้าทำลายลำไยในระยะติดผล เพราะจะทำให้ผลลำไยเป็นสีน้ำตาลและแห้งเกือบทั้งช่อ หนอนจะกัดกินเนื้อไม้อยู่เป็นเวลาหลายเดือน โพรงที่หนอนเจาะกินจะขยายใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ตามขนาดของหนอนและกิ่งที่ถูกหนอนเจาะจะหักได้ง่าย

9.2.4 หนอนซอนใบ เป็นแมลงศัตรูที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งของลำไย พบได้ตลอดทั้งปี แต่จะพบมากในช่วงที่ลำไยแตกใบอ่อนหรือประมาณเดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน ลักษณะการทำลาย หนอนซอนใบจะเข้าทำลายลำไยในระยะแตกใบอ่อน ซึ่งจะทำให้ใบอ่อนมีอาการปลายใบไหม้มีสีน้ำตาลแดง หนอนซอนใบนี้จะกินเนื้อเยื่อในใบคดเคี้ยวไปมาและเจาะกินเส้นกลางใบ ทำให้เส้นกลางใบหักลง ใบอ่อนที่ถูกหนอนทำลายจนเป็นใบแก่หรือเพสลาดจะพรวนแห้งเป็นทางยาวตามเส้นกลางใบเหล่านี้อย่างชัดเจน

9.2.5 หนอนคืบกินใบ เป็นหนอนกัดกินใบที่มีความสำคัญที่สุดในกลุ่มของหนอนที่ทำลายใบทั้งหมด พบระบาดอยู่ทั่วไปตามแหล่งปลูกลำไยและพบได้ตลอดปี แต่จะพบมากในช่วงที่ลำไยแตกยอดอ่อน ลักษณะการทำลาย หนอนคืบกินใบเป็นหนอนของผีเสื้อกลางคืน ในเวลา

กลางวันจึงมักจะหลบซ่อนตัว การทำลายจะปรากฏในเวลากลางคืน ซึ่งหนอนคืบกินใบทำลายลำไย โดยการกัดกินใบอ่อน โดยหนอนจะเข้าทำลายเป็นกลุ่มใหญ่ในลำไยแต่ละต้น ทำให้ใบอ่อนถูกทำลายเสียหายอย่างรวดเร็ว ซ่อใบโกร๋นเหลือแต่ก้านใบ ถ้าหนอนคืบกินใบเข้าทำลายต้นลำไยขนาดเล็กจะทำให้ต้นชะงักการเจริญเติบโต หนอนในวัยอ่อนจะกัดกินใบอ่อนลำไย เมื่อหนอนโตขึ้นสามารถกัดกินได้ทั้งใบอ่อนและใบแก่ ตลอดจนกัดกินดอกลำไย

9.2.6 ผีเสื้อมวนหวาน พบระบาดมากในระยะที่ผลลำไยเริ่มแก่และใกล้เก็บเกี่ยว ลักษณะการทำลาย ผีเสื้อมวนหวานจะทำลายลำไยโดยใช้ส่วนของปาก ซึ่งเป็นวงแหลมคม และแข็ง เจาะเข้าไปในผลที่ใกล้สุกหรือสุกแล้วและดูดกินน้ำหวานจากผลลำไย ทำให้บริเวณที่ถูกทำลายเป็นแผลเน่าเสียและผลร่วงในที่สุด สำหรับลำไยเมื่อถูกผีเสื้อมวนหวานดูดกินแล้วจะร่วงภายใน 3 – 4 วัน ผลที่ร่วงเมื่อบีบดูจะมีน้ำหวานไหลเยิ้มออกมาตามรูที่ถูกเจาะ เมื่อแกะผลดูจะพบว่าเนื้อในลำไยจะเน่าเสีย เนื่องจากเชื้อโรคหรือเชื้อยีสต์เข้าทำลาย

9.2.7 หนอนกินเปลือกลำไย เป็นแมลงศัตรูของลำไยที่มีความสำคัญ ลักษณะการทำลายโดยทั่วไปแล้วจะพบหนอนกินเปลือกเข้าทำลายต้นลำไยที่แสดงอาการหงอยมากกว่าต้นลำไยที่สมบูรณ์ โดยหนอนจะออกจากรูที่หลบซ่อนตามกิ่งหรือลำต้นในเวลากลางคืน การกินเปลือกของหนอนทำให้กิ่งและลำต้นของต้นลำไยมีแผลเป็นปื้นทั่วไป รอยแผลหรือรูที่ใช้หลบซ่อนอาจเป็นทางชักนำเชื้อโรคสู่ลำต้นได้โดยง่ายขึ้น และในบางครั้งการที่หนอนเจาะกินได้ผิวเปลือกลงไปถึงระบบลำเลียงจะทำให้กระทบกระเทือนต่อระบบการลำเลียงน้ำและอาหารของพืช ยิ่งทำให้ต้นลำไยทรุดโทรมเร็วยิ่งขึ้น

9.2.8 หนอนมวนใบ เป็นแมลงที่ค่อนข้างมีความสำคัญโดยเฉพาะในระยะที่ลำไยออกดอกและช่วงที่ลำไยแตกใบอ่อน ลักษณะการทำลายโดยหนอนจะชักใยดึงใบอ่อนเข้าหากันหรือดึงใบหลายใบมารวมกัน แล้วกัดกินใบอยู่ภายในที่ม้วนนั้น หนอนจะเคลื่อนย้ายเปลี่ยนใบที่กินไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้าดักแด้ ส่วนในระยะที่ลำไยออกดอกหนอนจะสร้างเส้นใยดึงก้านดอกมาขิดกัน ถักเส้นใยรวมดอกห่อหุ้มตัวหนอนแล้วกัดกินอยู่ภายใน ทำให้ช่อดอกเสียหายเหลือแต่ก้านช่อ ไม่ติดผล เมื่อหนอนโตเต็มที่จะชักใยสร้างรังดักแด้ตามใบหรือก้านช่อดอก ถ้าหนอนนี้ระบาดมากจะทำให้ต้นลำไยไม่เจริญเติบโต ผลผลิตลดลง

9.2.9 แมลงค่อมทอง เป็นแมลงจำพวกด้วงปีกแข็ง ขนาดกลาง ลักษณะการทำลายโดยตัวเต็มวัยจะกัดกินใบอ่อนจากด้านขอบใบเข้าหาเส้นกลางใบ จะพบเสมอเมื่อลำไยแตกใบอ่อน

ใบที่ถูกทำลายจะขาดแฉกหรือขาดวิน ในบางครั้งใบอ่อนจะถูกแมลงค่อมทองกัดกินจนกระทั่งเหลือแต่โคนก้านใบ ทำให้ต้นลำไยชะงักการเจริญเติบโต ระบาดเกือบตลอดปี แต่พบมากในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงมีนาคม และจะลดน้อยลงไปเองตามธรรมชาติในเดือนเมษายน

10. ต้นทุนการผลิตลำไย

ในส่วน of ต้นทุนการผลิตลำไยจะประกอบด้วยต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร โดยจะพิจารณาต้นทุนที่เป็นเงินสดและต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดจากปัจจัยการผลิตต่างๆ โดยอาศัยข้อมูลจากที่สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรรวบรวมไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

10.1 ต้นทุนคงที่ คือ ค่าใช้จ่ายที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามปริมาณการผลิต จากข้อมูลพบว่า ต้นทุนคงที่จะเป็นต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดเพียงอย่างเดียวโดยประกอบด้วยค่าเช่าที่ดิน ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร ค่าดอกเบี้ยลงทุนเครื่องมืออุปกรณ์ และค่าเฉลี่ยต้นทุนก่อนให้ผล

10.2 ต้นทุนผันแปร คือ ค่าใช้จ่ายที่แปรผันตามปริมาณการผลิต โดยต้นทุนผันแปรส่วนที่ไม่เป็นเงินสดคือ ค่าแรงงานในครัวเรือนของชาวสวนเอง ส่วนต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดที่นำมาวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

10.2.1 ค่าแรงงาน ประกอบด้วยค่าแรงงานในการปลูกรักษา และค่าแรงงานในการเก็บเกี่ยว

10.2.2 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับวัสดุ ประกอบด้วยค่าปุ๋ย ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่นอื่นๆ ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุอื่นๆ และค่าซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์การเกษตร

10.2.3 ค่าใช้จ่ายอื่นๆ คือ ค่าดอกเบี้ยเงินลงทุน

เมื่อพิจารณาต้นทุนการผลิตลำไยทั้งประเทศ พบว่าต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อไร่รวมทั้งหมดในปี 2547 เท่ากับ 11,297.11 บาทต่อไร่ โดยแบ่งเป็นต้นทุนคงที่เท่ากับ 2,253.92 บาทต่อไร่ และเป็นต้นทุนผันแปรเท่ากับ 9,043.19 บาทต่อไร่ จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายส่วนที่เป็นต้นทุนผันแปรสูงกว่าส่วนที่เป็นต้นทุนคงที่มาก เนื่องจากการปลูกลำไยจะเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาและ

เก็บเกี่ยวผลผลิตและค่าวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรเป็นส่วนมาก และถ้าพิจารณาในแบบส่วนที่เป็นเงินสดและส่วนไม่เป็นเงินสดจะพบว่าต้นทุนส่วนที่เป็นเงินสดเท่ากับ 6,716.62 บาทต่อไร่ และต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 4,580.49 บาทต่อไร่ จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดมากกว่าค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นเงินสดเนื่องจากค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าจ้างแรงงานในการดูแลรักษาและเก็บเกี่ยวต่างๆ และค่าวัสดุอุปกรณ์ทางการเกษตรต่างๆ ซึ่งจัดเป็นต้นทุนผันแปร (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ต้นทุนการผลิตลำไยเฉลี่ยทั้งประเทศปี 2547

รายการ	ต้นทุนการผลิต (บาทต่อไร่)		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	6,716.62	2,326.57	9,043.19
1.1 ค่าแรงงาน	3,127.26	2,094.20	5,221.46
ดูแลรักษา	1,144.19	915.09	2,059.28
เก็บเกี่ยว	1,983.07	1,179.11	3,162.18
1.2 ค่าวัสดุ	2,978.76	20.86	2,999.62
ค่าปุ๋ย	1,294.68	-	1,294.68
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	1,154.46	-	1,154.46
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	308.38	-	308.38
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุอื่นๆ	153.90	10.63	164.53
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	67.34	10.23	77.57
1.3 ค่าดอกเบี้ยเงินลงทุน	610.60	211.51	822.11
2. ต้นทุนคงที่	-	2,253.92	2,253.92
ค่าเช่าที่ดิน	-	550.00	550.00
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	1,059.01	1,059.01
ค่าดอกเบี้ยลงทุนเครื่องมืออุปกรณ์	-	67.26	67.26
ค่าเฉลี่ยต้นทุนก่อนให้ผล	-	577.65	577.65
ต้นทุนต่อไร่	6,716.62	4,580.49	11,297.11

ที่มา: สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2548)

11. พื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ให้ผล ผลผลิตรวม และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในภาคเหนือของประเทศไทย

พิจารณาภาคเหนือซึ่งเป็นภาคที่มีการเพาะปลูกลำไยมากที่สุดในประเทศไทย พบว่าในปี 2532 ภาคเหนือมีพื้นที่เพาะปลูกเท่ากับ 148,176 ไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 790,241 ไร่ ในปี 2546 โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 12.86 มีพื้นที่ให้ผลผลิตเท่ากับ 92,320 ไร่ในปี 2532 เพิ่มขึ้นเป็น 435,584 ไร่ในปี 2546 โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 14.23 มีปริมาณผลผลิตรวมในปี 2532 เท่ากับ 53,119 ตัน เพิ่มขึ้นเป็น 554,912 ตันในปี 2546 โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 103.13 และในปี 2532 มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 575 กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 1,273 กิโลกรัมต่อไร่ ในปี 2546 โดยมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 52.63 (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 พื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ให้ผลผลิต ผลผลิตรวม และผลผลิตเฉลี่ยของลำไยในภาคเหนือของประเทศไทย ปี 2532 - 2546

ปี	พื้นที่เพาะปลูก (ไร่)	พื้นที่ให้ผลผลิต (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก./ไร่)
2532	148,176	92,320	53,119	575
2533	171,198	109,021	102,407	939
2534	180,827	118,597	82,620	697
2535	217,132	141,242	110,307	781
2536	229,684	153,866	122,981	799
2537	270,449	175,520	135,459	771
2538	310,326	192,078	120,749	628
2539	365,146	208,074	188,509	905
2540	427,728	229,742	221,390	964
2541	494,545	145,352	14,315	98
2542	524,925	239,380	185,575	775
2543	595,218	323,939	328,305	1,013
2544	631,264	315,059	332,656	1,055
2545	767,438	467,189	589,790	1,262
2546	790,241	435,584	554,912	1,273
อัตราเพิ่มเฉลี่ย (%)	12.86	14.23	103.13	52.63

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2548)

เมื่อพิจารณาพื้นที่เพาะปลูกในปี 2540 ไปยังปี 2541 พบว่ามีพื้นที่เพาะปลูกลำไยเพิ่มสูงขึ้น จาก 427,728 ไร่ เป็น 494,545 ไร่ แต่พื้นที่ให้ผลผลิตลำไยมีปริมาณลดลงอย่างมากจาก 229,742 ไร่ เป็น 145,352 ไร่ ปริมาณผลผลิตลำไยลดลงจาก 221,390 ตัน เป็น 14,315 ตัน และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของลำไยลดลงจาก 964 กิโลกรัมต่อไร่ เป็น 98 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากลักษณะทางสรีรวิทยาของลำไยที่มีการให้ผลผลิตแบบปีเว้นปี และอยู่ในช่วงที่ให้ลำไยมีอายุการปลูกที่สามารถให้ผลผลิตได้สูงสุด ตรงกับปี 2540 พอดี หลังจากนั้นลำไยจะให้ผลผลิตลดต่ำลงจึงทำให้พื้นที่ให้ผลผลิต ผลผลิตรวม และผลผลิตเฉลี่ยของลำไยมีปริมาณลดลงอย่างมากในปี 2541 ซึ่งจะเห็นว่าพื้นที่เพาะปลูก พื้นที่ให้ผลผลิต ผลผลิตรวม และผลผลิตเฉลี่ยของลำไยในภาคเหนือของประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางเดียวกันกับทั้งประเทศไทย

12. ราคาผลผลิตลำไย และลัทธิที่เกษตรกรได้รับในภาคเหนือของประเทศไทย

ตารางที่ 11 ราคาผลผลิตลำไย และลัทธิที่เกษตรกรได้รับในภาคเหนือของประเทศไทย

ปี 2532 – 2546

(หน่วย: บาท/กก.)

ปี	ราคาลำไยที่เกษตรกรได้รับ	ราคาลัทธิที่เกษตรกรได้รับ
2532	16.48	31.75
2533	13.33	29.60
2534	19.31	30.23
2535	20.88	29.51
2536	19.92	30.30
2537	18.98	31.18
2538	21.19	29.40
2539	21.02	26.30
2540	21.48	28.85
2541	81.27	45.42
2542	26.82	27.31
2543	17.02	26.56
2544	19.68	25.46
2545	14.97	21.04
2546	15.75	17.65
อัตราเพิ่มเฉลี่ย (%)	14.95	-2.20

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2548)

จากข้อมูลในตารางที่ 11 แสดงราคาผลผลิตลำไย และลิ้นจี่ที่เกษตรกรได้รับในภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์การตอบสนองอุปทานของผลผลิตลำไยในภาคเหนือของประเทศไทย จากข้อมูลราคาลำไยที่เกษตรกรได้รับพบว่า ในปี 2541 ซึ่งเป็นปีที่ปริมาณผลผลิตลำไยมีปริมาณน้อยมาก ทำให้ราคาลำไยที่เกษตรกรได้รับมีราคาเพิ่มจาก 21.48 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2540 เพิ่มขึ้นเป็น 81.27 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2541 และราคาลิ้นจี่ซึ่งเป็นพืชที่ปลูกทดแทนลำไยมีราคาสูงขึ้นด้วยเช่นกัน โดยในปี 2540 มีราคาเท่ากับ 28.85 บาทต่อกิโลกรัม เพิ่มขึ้นเป็น 45.42 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2541

13. ปริมาณน้ำฝนในภาคเหนือของประเทศไทย และราคาขายปลีกปุยสุตร 15-15-15

ตารางที่ 12 ปริมาณน้ำฝนในภาคเหนือของประเทศไทย และราคาขายปลีกปุยสุตร 15-15-15
ปี 2532 – 2546

ปี	ปริมาณน้ำฝนในภาคเหนือ ¹ (มิลลิเมตร)	ราคาขายปลีกปุยสุตร 15-15-15 ² (บาท/ตัน)
2532	1,100	6,159
2533	1,206	6,225
2534	1,098	6,393
2535	1,143	6,440
2536	930	6,420
2537	1,501	6,285
2538	1,350	7,000
2539	1,360	7,157
2540	1,094	7,569
2541	1,045	10,035
2542	1,356	9,358
2543	1,349	8,907
2544	1,360	9,119
2545	1,469	9,094
2546	1,074	9,203
อัตราเพิ่มเฉลี่ย (%)	1.81	3.27

ที่มา: ¹กรมอุตุนิยมวิทยา (2548)

²สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2548)

จากข้อมูลในตารางที่ 12 แสดงปริมาณน้ำฝนในภาคเหนือของประเทศไทยและราคาขายปลีกปุ๋ยสูตร 15-15-15 ซึ่งเป็นข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์การตอบสนองอุปทานของผลผลิตลำไยในภาคเหนือของประเทศไทย จากการวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณน้ำฝนในภาคเหนือของประเทศไทย พบว่าปริมาณน้ำฝนในภาคเหนือของประเทศไทยมีการเพิ่มขึ้นกับลดลงสลับกันปีต่อปีแต่ในปี 2540-2541 พบว่าปริมาณน้ำฝนมีปริมาณลดลงติดต่อกัน 2 ปี ซึ่งเกิดจากปรากฏการณ์เอลนีโญทำให้ปริมาณน้ำฝนลดต่ำลง ซึ่งส่งผลต่อการติดผลของลำไยต่อในปีนั้นทำให้ผลผลิตลำไยในปี 2541 ที่ออกสู่ตลาดมีปริมาณน้อยมาก และจากการวิเคราะห์ข้อมูลราคาขายปลีกปุ๋ยสูตร 15-15-15 พบว่าราคาขายปลีกปุ๋ยสูตร 15-15-15 มีแนวโน้มสูงขึ้นและมีการลดลงบ้างในบางปี พิจารณาข้อมูลในปี 2540-2541 พบว่าราคาขายปลีกปุ๋ยสูตร 15-15-15 มีราคาเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยในปี 2540 ราคาขายปลีกปุ๋ยสูตร 15-15-15 เท่ากับ 7,569 บาทต่อตัน เพิ่มเป็น 10,035 บาทต่อตันในปี 2541 ซึ่งการที่ราคาขายปลีกปุ๋ยสูตร 15-15-15 มีราคาสูงขึ้นอย่างผิดปกตินี้อาจจะมีสาเหตุหนึ่งมาจากปริมาณน้ำฝนที่มีปริมาณน้อยในปี 2541 เนื่องจากเกิดปรากฏการณ์เอลนีโญ ทำให้เกษตรกรต้องการใช้ปุ๋ยเคมีปริมาณมากเพื่อบำรุงต้นลำไย จึงส่งผลให้ราคาปุ๋ยเคมีมีราคาสูง

สภาพทางการตลาดลำไย

1. การตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศลำไยของประเทศไทย

ในส่วนนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศโดยอ้างอิงมาจากการศึกษาของอนันต์ ดำรงค์สุข (2547) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ตลาดภายในประเทศ ลักษณะของผลผลิตลำไยที่บริโภคภายในประเทศแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1.1.1 ลำไยสด ในอดีตตลาดบริโภคลำไยสดภายในประเทศเคยเป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่และรองรับผลผลิตในสัดส่วนสูงที่สุด ต่อมาในระยะหลังการส่งออกลำไยสดและการแปรรูปลำไยมีการขยายตัว ทำให้สัดส่วนการบริโภคภายในประเทศลดลง แต่ตลาดบริโภคภายในประเทศยังคงมีความสำคัญไม่ได้ด้อยไปกว่าตลาดส่งออกต่างประเทศ เนื่องจากเป็นตลาดที่รองรับผลผลิตได้ไม่จำกัดคุณภาพจึงเป็นตลาดที่สามารถรองรับผลผลิตที่เหลือจากการส่งออกได้เป็นอย่างดี โดยมีตลาดที่เป็นศูนย์กลางการซื้อขายที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดขายส่งสี่มุมเมืองและตลาดไทสามารถรองรับผลผลิตคิดเป็นสัดส่วนของการบริโภคภายในประเทศประมาณ 45 เปอร์เซ็นต์ ตลาดมหานาคและ

ตลาดปากคลองตลาดประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ และตลาดเร่ซึ่งพ่อค้าจะไปปรับซื้อเองในแหล่งผลิต และนำไปขายโดยตรงยังจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศประมาณ 25 เปอร์เซ็นต์

1.1.2 ลำไยแปรรูป เนื่องจากลำไยเป็นผลไม้เศรษฐกิจและเป็นที่นิยมบริโภคของชาวไทย ทำให้เกษตรกรหันมาปลูกลำไยกันมากขึ้น เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวโดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคมและต้นเดือนกันยายนลำไยจะออกสู่ตลาดมากเกินไปที่จะบริโภคสดได้ทัน ทำให้ราคาผลผลิตลำไยลดต่ำลง การแปรรูปลำไยให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่สามารถเก็บไว้ได้นานและยังมีรสชาติคงเดิมจะสามารถรักษาราคาผลลำไยสดและช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้หลากหลาย ทำให้ปัจจุบันนี้ตลาดลำไยแปรรูปมีบทบาทมากขึ้น ส่วนลำไยแปรรูปที่นิยมบริโภคภายในประเทศมี 2 ชนิดคือ

ก. ลำไยกระป๋อง ในอดีตลำไยกระป๋องเป็นตลาดที่รองรับผลลำไยร่วงแต่ปัจจุบันลำไยร่วงถูกนำไปใช้ผลิตลำไยอบแห้ง การผลิตลำไยกระป๋องจึงหันมาใช้ลำไยข้อเกรดบี และบางส่วนอาจจะเป็นเกรดเอ โดยมีอัตราการแปรรูปจากลำไยสดเป็นลำไยกระป๋องเท่ากับ 2 ต่อ 1 ลำไยกระป๋องที่ผลิตได้จะใช้บริโภคภายในประเทศประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ ส่งออกไปต่างประเทศประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ ตลาดภายในประเทศของลำไยกระป๋องส่วนใหญ่มักจะกระจายอยู่ตามร้านค้าทั่วไปและตามศูนย์การค้าต่างๆ

ข. ลำไยอบแห้ง ในอดีตการผลิตลำไยอบแห้งมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นการผลิตในครัวเรือน โดยการนำลำไยร่วงที่จำหน่ายได้ราคาต่ำมากมาตากแดดให้แห้งเพื่อเก็บถนอมไว้บริโภคในครัวเรือนในช่วงนอกฤดูกาล จนกระทั่งเมื่อปี 2533 ผลผลิตลำไยได้เพิ่มขึ้นมากประกอบกับกระทรวงพาณิชย์ได้เล็งเห็นโอกาสการขยายตลาดส่งออกลำไยอบแห้ง จึงได้ส่งเสริมการผลิตลำไยอบแห้งเพื่อรองรับผลผลิตลำไยสดที่มีคุณภาพต่ำซึ่งมักเป็นสาเหตุของปัญหาการตกต่ำ การดำเนินการส่งเสริมพบว่าประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี การผลิตลำไยอบแห้งจึงได้เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายจนถึงปัจจุบัน โดยมีอัตราการแปรรูปจากลำไยสดเป็นลำไยอบแห้งเท่ากับ 3 ต่อ 1 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

1.2 ตลาดต่างประเทศ

ลำไยเป็นผลไม้ที่ประสบความสำเร็จในการส่งออกมาก ทั้งนี้เพราะลำไยเป็นผลไม้ที่มีประเทศคู่แข่งน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับผลไม้ชนิดอื่น ซึ่งโดยรวมแล้วมูลค่าการส่งออกในแต่ละ

ผลิตภัณฑ์ของลำไยคือ ลำไยสดและลำไยแช่แข็ง ลำไยอบแห้ง และลำไยกระป๋อง มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ซึ่งตลาดส่งออกที่สำคัญในแต่ละผลิตภัณฑ์มีดังนี้

1.2.1 ลำไยสดและลำไยแช่แข็ง มีตลาดหลักที่สำคัญ คือ ฮังการี รองลงมาได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ จีน ตามลำดับ นอกจากนี้เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยมีศักยภาพในการส่งออกเพิ่มขึ้น เนื่องจากได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยวลำไยเพื่อการส่งออกโดยการรมควันด้วยซัลเฟอร์ไดออกไซด์ สามารถส่งไปได้ไกลถึงยุโรป ได้แก่ แคนาดา ฝรั่งเศส อังกฤษ ซึ่งเป็นตลาดที่ต้องการลำไยคุณภาพสูงเนื่องจากผู้บริโภคมีระดับรายได้สูง การซื้อขายในตลาดยุโรปนี้จะเป็นไปตามคำสั่งซื้อจึงรองรับผลผลิตได้จำกัดตามที่ระบุไว้ในคำสั่งซื้อเท่านั้น แต่ผู้ส่งออกจะจำหน่ายได้ราคาค่อนข้างดีและมีเสถียรภาพ

1.2.2 ลำไยกระป๋อง ลำไยกระป๋องจะส่งออกต่างประเทศประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณลำไยกระป๋องที่ผลิตได้ทั้งหมด ตลาดหลักๆ ที่สำคัญคือมาเลเซียและสิงคโปร์ รองลงมาได้แก่ฮังการี สหรัฐอเมริกาและอินโดนีเซีย ส่วนประเทศที่นำเข้าลำไยกระป๋องเพียงเล็กน้อยได้แก่ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย เวียดนามและญี่ปุ่น การส่งออกลำไยกระป๋องส่วนมากจะอยู่ในช่วงระหว่างเดือนสิงหาคมถึงพฤศจิกายนของทุกปี

1.2.3 ลำไยอบแห้ง มีตลาดหลักที่สำคัญคือ ฮังการีและจีน รองลงมาได้แก่ สิงคโปร์ เกาหลีใต้ สวิตเซอร์แลนด์และมาเลเซีย ตามลำดับ ส่วนสหราชอาณาจักร ฝรั่งเศสและแคนาดามีการนำเข้าลำไยอบแห้งเพียงเล็กน้อย

2. ลักษณะการซื้อขายลำไย สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะด้วยกันคือ (อนันต์, 2547)

2.1 การขายแบบเหมาสวน เป็นลักษณะการขายแบบเหมาสวนก่อนที่ผลผลิตจะออกสู่ตลาดหรือเป็นการซื้อขายล่วงหน้า ซึ่งอาจจะขายเหมาเป็นบางส่วนหรือขายเหมาทั้งหมดก็ได้ โดยพ่อค้าจะเข้าไปติดต่อดตกลงราคาซื้อขายกับเกษตรกรเจ้าของสวนที่ต้องการจะเหมา ซึ่งการขายแบบเหมาสวนนี้มี 2 แบบคือ การขายเขียว และการขายในระยะเริ่มแก่

2.1.1 การขายเขียว จะทำการขายตั้งแต่ระยะที่ต้นลำไยแทงช่อดอก ระยะนี้ชาวสวนและพ่อค้าไม่สามารถคาดคะเนผลผลิตลำไยได้ต้นัก การขายเหมาสวนในลักษณะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การขายดอก การกำหนดราคาจะขึ้นอยู่กับความพอใจของพ่อค้าและชาวสวนจะตกลงกัน

ส่วนการจ่ายเงินอาจจะจ่ายทั้งหมดในครั้งเดียวหรือจะมัดจำไว้จำนวนหนึ่งแล้วชำระเงินอีกครั้งหนึ่งหรือหลายๆ ครั้งในระหว่างการเก็บผล ซึ่งแล้วแต่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน สำหรับการเก็บผลผลิต การคัดขนาด และการบรรจุหีบห่อจะเป็นหน้าที่ของพ่อค้าผู้รับซื้อทั้งหมด

2.1.2 การขายในระยะผลเริ่มแก่ ซึ่งในช่วงนี้ชาวสวนและพ่อค้าสามารถคาดคะเนผลผลิตได้ดีพอสมควร ดังนั้นราคาซื้อขายเหมาสวนจะสูงกว่าการขายเขียวและขายได้ในราคาที่ใกล้เคียงกับราคาตลาด ส่วนการกำหนดราคาและการเก็บเกี่ยวจะเป็นลักษณะเดียวกันกับการขายเขียว

2.2 เกษตรกรขายเองหรือขายอิสระ การขายในลักษณะนี้ชาวสวนลำไยจะเป็นผู้ควบคุมและจัดการเก็บลำไยเอง จากนั้นนำผลผลิตไปจำหน่ายตามจุดรับซื้อต่างๆ หรือพ่อค้ามารับซื้อถึงสวน หรืออาจนำผลผลิตไปวางขายที่ตลาดหรือผู้บริโภคโดยตรง โดยชาวสวนอาจจะแยกขายตามเกรดหรืออาจขายคละก็ได้ สำหรับราคาของผลผลิตนั้นขึ้นอยู่กับปริมาณของผลผลิตที่ออกสู่ตลาดในช่วงนั้น ถ้ามีปริมาณน้อยก็มักจะจำหน่ายราคาสูง

2.3 รวมกลุ่มกันขาย เป็นการขายในลักษณะที่เกษตรกรรวมกลุ่มกันขายลำไยให้กับพ่อค้าเพื่อจะได้มีอำนาจการต่อรองด้านราคากับพ่อค้าแต่การขายในลักษณะนี้ยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก

3. วิธีการตลาดลำไย

ผลผลิตลำไยจากแหล่งผลิตหรือสวนลำไยของเกษตรกรก่อนที่จะถึงมือผู้บริโภคนั้นได้ผ่านพ่อค้าในระดับต่างๆ เช่น พ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าขายส่งกรุงเทพฯ โรงงานแปรรูป พ่อค้าขายส่งต่างจังหวัด พ่อค้าขายปลีก ซึ่งพ่อค้าแต่ละระดับจะมีหน้าที่แตกต่างกันดังนี้ (อนันต์, 2547)

3.1 เกษตรกร จะจำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าขายปลีก พ่อค้าขายส่งต่างจังหวัด พ่อค้าขายส่งกรุงเทพฯ โรงงานแปรรูป ผู้ส่งออก และขายให้ผู้บริโภคภายในประเทศโดยตรง

3.2 พ่อค้าท้องถิ่น จะรับซื้อผลผลิตลำไยจากเกษตรกรแล้วจำหน่ายต่อไปให้กับพ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าขายส่งต่างจังหวัด พ่อค้าขายส่งกรุงเทพฯ พ่อค้าขายปลีก ผู้ส่งออกและโรงงานแปรรูป

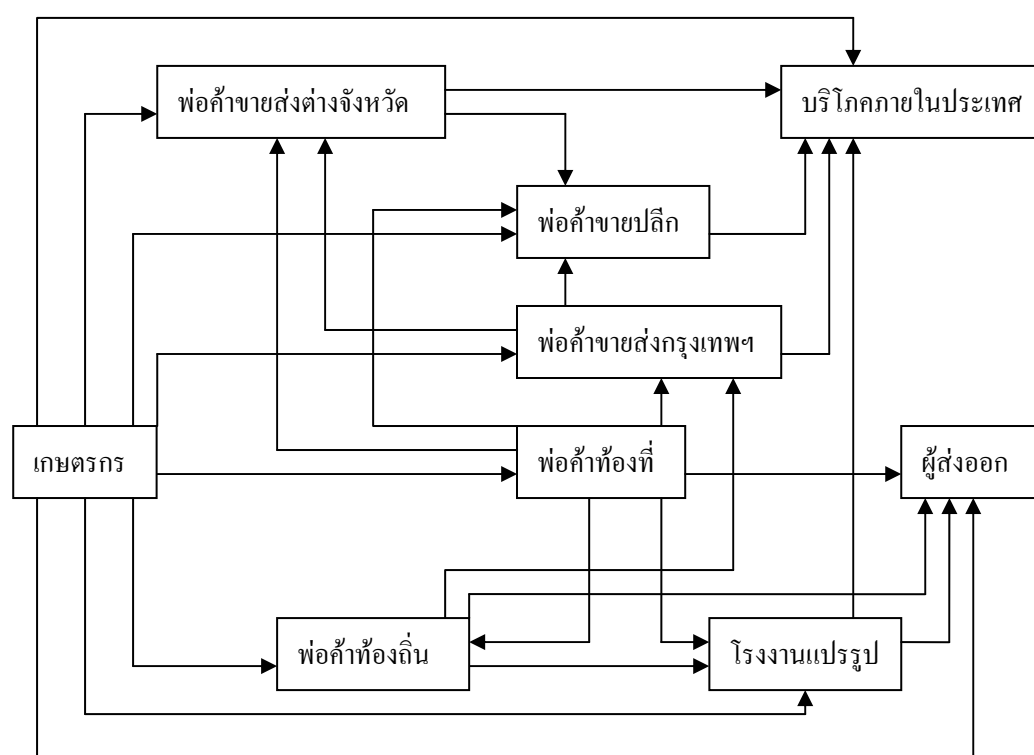
3.3 พ่อค้าท้องถิ่น จะทำหน้าที่จำหน่ายผลผลิตต่อไปให้กับพ่อค้าขายส่งกรุงเทพฯ โรงงานแปรรูปและผู้ส่งออก

3.4 โรงงานแปรรูป จะรับซื้อผลผลิตมาแล้วทำการแปรรูปเป็นลำไยกระป๋อง ลำไยอบแห้งและลำไยแช่แข็ง เพื่อจำหน่ายทั้งในประเทศและส่งออกต่างประเทศ

3.5 พ่อค้าขายส่งกรุงเทพฯ จะจำหน่ายผลผลิตลำไยไปให้กับพ่อค้าต่างจังหวัด พ่อค้าขายปลีกและผู้บริโภคภายในประเทศ

3.6 พ่อค้าขายปลีก จะซื้อผลผลิตลำไยมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคภายในประเทศ

สามารถแสดงภาพการเคลื่อนย้ายผลผลิตลำไยจากเกษตรกรไปถึงผู้บริโภค โดยผ่านพ่อค้าในแต่ละระดับได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 วิธีการตลาดลำไย

ที่มา: อนันต์ (2547)